

Jak to se downi na Śląsku berało

Kupa lot temu nazot, jak zech boł jeszcze małym bajtlem i śpik mi nosem wisiół, pierzynem lubiołech trzymać sie za mamino kiecka i chodźić tam, kaj moja mama chodzili.

Na podziw to moja starka i moja mama zawsze chodzili na szkubanie piyrzo do inkszych somsiadów, kaj były już podrosłe dziółchy, kiere sie do weselo przysposobiały, bo trza wom wiedzieć, że jak wesele, to musiało tyż być wiano, a w tym wianie na piyrszym miejscu musiała być rubo pierzina z gynsiego piyrza. To tyż we wszystkich chałpach baby gynsi chowały, aby jak czas przidzie, było piyrze i mlynso. W czasie takiygo szkubanio wszyjscy śpiywali roztomajte śląskie piykne piyśniczki, niekiere baby zaś godały śmiyszne i pieprzne wice, a zaś starsze niewiasty bardzo piyknie rozprawiały o rabsikach, utopcach we stawie, dioblach i śmiertkach, ryśkach i zmorach co w piecach siedzom, ale ino w kachłokach.

Takich bajtli jak jo było sporo, bo każdy mały synek abo dziółszka wdycki kiecki maminej sie trzymały, to tyż siedzielimy na dylinach, na rzyci abo na piętach i suchali wszyskiego.

Musicie tyż wiedzieć moi kochani, że wtenczas nie było jeszcze radia ani telewizora, a ludziska po ciężki robocie musieli przeca łodpocząć i zabawić sie trocha. Chopy to zawsze po szychcie chodzyły na „jednego” do szynku, karlusy do restauracyji w karty grać, a baby i dziółchy poszły na klachy abo na szkubanie piyrzo, kiere zawsze kończyły sie wesoło i to z potańcowaniem i gorzołeczkom. Na te „wyszkućki”, bo tak sie wtedy godało na zakończenie szkubania, jak już pierzyny były piyrzem wysztopowane, przichodziły dziółchy ze swoimi karlusami i tam tańcowali, śpiywali, gorzołeczka popijali i co dali to już nie potrzebują godać. I tak szło rok w rok. Dużo sie wtedy nasuchało roztomajtych łopowiastek, berów i bojek, kiere nikaj nie spisane były, ino przekazywane z pokolenio na pokolenio. Bez to chciołbych trocha wom te nie spisane łopowiastki łopedzieć, ażebyście kiedyś tyż mogli je swoim dzieciom i wnukom przekołać. Najlepszi mie sie podobały bojki łod ciotki Klachuli.

Ciotka Klachula

Tekla Szyndzielorz, choć było prosto i ajnfachowo kobyta, miała w sobie wrodzony talynt do łosprawiano. Jej piykne łopowiastki w rodzinny śląski godce były pełne prostoty, to łona jednako poradziła nimi zadowolić nojwybredniejszych, kierzy jom suchali. Była mile widziano we każdej chałpie. Wszyjscy za niom tynskniyli i czekali ino, kiedy sie pokołże na progu i powiy „niech bydzie pochwalony”!

Trza tukej zaznaczyć, że pani Tekla była za łowczorka i zielorka, to tyż dobrze sie znała na lyczyniu roztomajtych choróbskow. Umiała tyż stawiać bańki i pijawki, puszczać krew i parzyć ziele na żganie w dołku, na zgaga, róža i jeszcze inksze bolączki. Z niecierpliwieniem wielkim czekały na niom mode dziółchy, kiere sie chciały pozbyć potratka, kiery sie jeszcze nie uwidocznioł i dowiedzieć sie tyż, jak sie rychtuje lykarstwo na miłość. Ciotka Klachula zaroz im pedziała, iże taki recepty jeszcze nikt nie wymyśloł, ale że nie chciała się pozbyć starych klientow, poratowała wszyskie dziółchy roztomajtym ziele, kiere miały być bardzo skuteczne jak: lubczyk, na kiery sie tyż godo liebstokel abo liebnielki, potym pokruszone na miałko liście paproci, maszedron, dziewięciornik, płateczki róży miłosnej i liliji wodnej, szarotki polne, na kiere sie tyż godo gensie pampki i malutynke listeczki drzonki i merty. Poza tym roztomajtem ziele, ciotka nosiła w wysuszonych kozich pacharzynach, magiczne rekwizyty, kiere podobno miały mieć pierzynem niesamowito magiczno siła we wszyskich miłosnych zgryzotach. Były to wysuszone kości nietopyrze, na kiere tyż niekierzy godajom flyjdermałs, pióreczka łod słowika, łokruszki z przegnity truły, świnycono kryjda, włosy zmarły położnicy i kąseczki pokrojonego powroza łod wisieloka.

Ledwie ino wstąpiła na szeroki plac, to zaraz jom łobejrzały i łobstąpiły wszystkie bajtłe, kiere po bosoku lotały po dworze. Cało to łobspikano czelodka zaczęła się gośno drzyć:
- Ciotka Klachula przyšli! Ciotka Klachula!

Kożde z nich zaraz poleciało do swoich matek, aby łoznajmić przybycie pani Tekli. Za chwila na placu było już połno ludzi i wszyjscy witali sie z niom po przyjocielsku.

- Pódom łoni do nos, pani Szynzielorz – prosiła młodo Losczyno – Mom świeże krepłe w doma, bołnkawy zaparza, to fajnie sie pomaszkiecymy i poklachomy trocha, pra? – chyciła paniom Tekla pod parza i łobydwe polazły w strona łotwartych dzwyrzi łod sieni.

- Przyłyż tyż i do nos – zawołała rubo Wajnertka, kiero wyglądała bez łokno – Mój stary pierzynem stęko, myśla, że trza mu bydzie bańki postawić, aby czasym zapolenio nie dostoł.

- Przyda! Przyda do wszystkich – zawołała ciotka i zcionęła z pleców pękato trownica, pełno roztomajtego ziela.

Dwie szumne dziołchy zaraz podniosły tyn toboł.

- Kaj go momy zaniysć Szynzielorzko? – spytała sie jedna z nich

- Do jeji chałpy – łodpedziała ciotka i głowom pokozala na młodo Loszczyno, kiero cały czas trzymała jom pod parza.

Przez szeroko sień wlazły do miyszkanio, kaj sie aże świecyły łod czystości. Dziołchy postawioły trownica na dylinach pod łoknym i zaraz zaryglowały dzwierz.

- Dryn wpuście ino Trudka i Hyjdla, a rešta niech czeko pod dzwyrzami, aże ciotka skończom – pedziała gospodynii i łobróciła sie w strona ciotki Klachuli – Siednijcie se, Szynzielorzko, niech wom nogi trocha łodpocznom, a jo przez tyn czas kawy naparza.

Zaraz na stole stoły porcelanowe szolki z wonioncom kawom i połny talyrz śwyzych krepli.

Dało sie słyszeć klupanie do dźwierzy.

— Fto tam? — spytała sie jedna dziołcha.

— To mył Trudka i Hyjdla!

Nowe dziołchy po cichu wlazły do kuchni i łoczami taksowały pękato trownica z zielem.

— Siednijcie se dziołchy i skosztujcie krepli — powiedziała Loszczyno.

Łobydwe dziołchy trocha nieśmiało siadły se przy stole i skosztowały krepli i kawy.

— „Prima sort” — podziała ciotka Tekla i łodgryziony krepel popiła kawom a przy tym spod łoka zerkala na dziołchy, kiere były w nią wpatrzone jak w święty łobrozek. Zaraz spomiarkowała, że wszystkie som łokropnie czegoś ciekawe, ino że z nieśmiałości nie umiom sie jom spytać.

— Mnie sie zdo, że te nasze sikorki cosik chcom łode mie, ino sie wstydzom pedzieć mi ło tym. Pra? — zwróciła sie ciotka z zapytaniem do młody Loszczyny.

— Zgadliście! Cały czas ino mi głowa suszom, bych wos do mnie do dom zaprosiła na krepie i kawa, a teraz to te pierzyńskie caje, nie umiom gęby łotworzyć, ino czekajom aż jo zaczyna.

— Godejcie, dziołchyl Nie wstydzcie się. Ło co sie wom rozchodzi i co wom na sercu leży— powiedziała Szendzielorzka i łobróciła sie w strona zawstydzonych dziołchów. — Jak ino byda mogła być w czym pomocno, to zawsze możecie na mie rachować.

— Wiedzom łoni, pani Szendzielorz, my chcemy, by nasze synki ino za nami lotały, a nie za inkszymi dziołchami — łodezwała sie Trudka, nerwowo i wstydliwie zaczęła szkubać koniec swojego długiego warkocza.

— Rozumia. Rozumia — łodpowiedziała pani Tekla i przy tym dobrodusznie sie łośmiała. — Jo tyż przeca kiedyś młodom była, to tyż zech ło tym samym zawsze myślała. Jest na to rada moje dziółszki, posłuchejcie ino, co wom powiem.

Ugryzła drugi krepel, popiła kawom, łobtarła wargi sznuptychlom i zaczęła prawić:

— Aby stateczny karłus głupioł za wami i za inkszymi dziołchami nie patrzoł, trza zrobić tak: W nocy, przy pełnym miesiączku wlyżć do łogródka i urwać piykno, zdrzało płonka, potem trza jom dobrze wytrzyć jedwobnom chustkom, kiero sie w niedziela nosi, przerznąć ta płonka na dwie połóweczki, ale to bardzo czystym nożem, tyż wytartym w ta sama chustka i

przyłożyć jedna połoweczka na swój goły cycek, inaczy godając, na pierś, a drugo połoweczka pod parzą wcisnąć. Trza wtedy wlyżć po nagu do łóżka i leżeć na strożaku rubo wysztopowanym łowskiannom słomom pomiyszanom ze suchom grochowinom. Rękami trza trzymać łobydwe połoweczki, by nie spadły i nie wysmykły się, i cały czas myśleć ino ło tym swoim wybranym synku. Jak ino piyrszy kokot zapieje, trza gibko wstać, łobydwe połoweczki płonki zlepić do kupy i łowinać w ta samo chustka i nosić to pomiędzy cyckami. Jak ino kiero z wos spotko swojego karlusa, trza go zaroz poczęstować jednom połoweczkom, a jak łon ino ugryzie i trocha posmakuje, wtedy już żodno dziółcha wom go nie łodbije. — Dwie dziurki w nosie, skończyło się. — Tymi słowami pani Szendzielorz zakończyła swojo godka.

*Fragment książki Augustyna Feliksa Halotty
pt. „Śląskie bery, bojki i opowiadki z dawnych lat”
Wyd. „Śląsk” 1984.*